

TURKIY DAVLATLAR INTEGRATSIYALASHUVIDA TA'LIMNING O'RNI

Jo`rayev Sanjar Ramazonovich

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

ijtimoiy gumanitar fanlar kafedrası o`qituvchisi

Odiljonov Ozodbek Odiljonovich

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti Davolash ishi

ORCID ID 0009-0004-5765-8548

Email- odiljonnorkulov0@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada turkiy davlatlar o'rtasidagi integratsiya jarayonlarida ta'limning tutgan o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Ta'lim sohasi nafaqat bilim va ko'nikmalarni shakllantirish vositasi, balki xalqlar o'rtasida madaniy, ma'naviy va siyosiy yaqinlashuvni ta'minlovchi muhim omil sifatida qaraladi. Maqolada xalqaro tajribalar, turkiy davlatlar tashkilotlari doirasida amalga oshirilayotgan ta'limiy loyihalar, shuningdek, mavjud muammolar va istiqboldagi imkoniyatlar yoritiladi. Xususan, akademik mobillik, qo'shma dasturlar, raqamli ta'lim platformalari va ilmiy hamkorlikning integratsiya jarayonlaridagi o'rni alohida ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: Turkiy davlatlar, integratsiya, ta'lim, xalqaro hamkorlik, akademik mobillik, ilmiy hamkorlik, raqamli ta'lim, madaniy aloqalar.

Bugungi globallashtirish jarayonida mintaqaviy integratsiya davlatlarning siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishida muhim omilga aylanmoqda. Xususan, turkiy davlatlar o'rtasidagi yaqinlashuv jarayonlari so'nggi yillarda yangi bosqichga ko'tarilib, iqtisodiy hamkorlik, siyosiy muloqot va madaniy aloqalar bilan bir qatorda ta'lim sohasida ham faol amalga oshirilmoqda. Turkiy davlatlar tashkiloti doirasida yagona turkiy alifboni ishlab chiqish tashabbusi qo'yildi. Bu jarayon yozuv tizimini standartlashtirish, umumturkiy muloqot imkoniyatlarini kengaytirish va ta'lim jarayonini yengillashtirishda

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 = 5.073 Volume-3, Issue-10

muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtai nazardan, turkiy davlatlarning integratsiya jarayonlarida ta'limning o'rni strategik ahamiyat kasb etadi. Chunki ta'lim orqali nafaqat yosh avlodning raqobatbardoshligi oshadi, balki umumiy tarixiy meros va madaniy yaqinlik yanada mustahkamlanadi. So'nggi yillarda Turkiy davlatlar tashkiloti, "Turksoy" va boshqa xalqaro tuzilmalar doirasida qo'shma dasturlar, talabalar almashinuvi, ilmiy konferensiyalar va turli madaniy-ta'limiy loyihalar yo'lga qo'yilmoqda. Bular esa, o'z navbatida, turkiy xalqlar o'rtasidagi hamkorlikni yanada kengaytirish va integratsiya jarayonlarini jadallashtirishga xizmat qilmoqda. Demak, turkiy davlatlar integratsiyasida ta'lim sohasi nafaqat dolzarb, balki kelajak istiqboli uchun hal qiluvchi omillardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Vengriya tashkilotning kuzatuvchi a'zosi sifatida ta'limiy loyihalarda faol ishtirok etmoqda. Xususan, Vengriya universitetlarida turkiy davlatlardan talabalarga grantlar ajratilishi, qo'shma tadqiqot markazlarining tashkil etilishi integratsiyani kengaytirmoqda. Ushbu maqolada mazkur jarayonlarning nazariy asoslari, hozirgi holati, muammolari va istiqbollari tahlil qilinadi. Integratsiya tushunchasi xalqaro munosabatlar nazariyasida davlatlarning siyosiy, iqtisodiy, madaniy va ijtimoiy sohalarida yaqinlashuvi jarayonini anglatadi. Integratsiyaning muvaffaqiyatli kechishi ko'p jihatdan ishonch, o'zaro manfaatdorlik va umumiy qadriyatlarning mavjudligiga bog'liq. Shu ma'noda, ta'lim sohasi davlatlar o'rtasida "yumshoq kuch" (soft power) sifatida xizmat qilib, xalqlarni birlashtirishda beqiyos ahamiyat kasb etadi. Turkiy xalqlar tarixiga nazar tashlansa, ta'lim doimo ularni birlashtiruvchi asosiy omillardan biri bo'lib kelgan. Qadimiy madrasalar, ilmiy markazlar, buyuk mutafakkirlarning merosi turkiy xalqlarni nafaqat ilm-fan, balki ma'naviy qadriyatlar orqali ham yaqinlashtirgan. Masalan, Forobiy, Beruniy, Ulug'bek singari allomalar ilmiy merosi butun turkiy dunyo uchun umumiy ma'naviy boylik sanaladi. Zamonaviy nazariy qarashlarda ham ta'lim davlatlar o'rtasidagi integratsiya jarayonlarining ajralmas qismi sifatida qaraladi. Chunki ta'lim tizimlarining uyg'unlashuvi yoshlar ongida umumiylik hissini kuchaytiradi, xalqaro hamkorlikni kengaytiradi va mintaqaviy barqarorlikni ta'minlaydi. Shuningdek, ta'lim orqali shakllanadigan bilim va ko'nikmalar integratsiyaning iqtisodiy, siyosiy hamda madaniy sohalarida samarali natijalar berishi mumkin. Turkiyaning Yunus Emro instituti professorlari turkiy davlatlarda turk tilini o'rgatish uchun kelmoqda. Shu bilan birga, boshqa turkiy tillar — ozarbayjon, qozoq, o'zbek va hatto venger tillarini ham o'qitish bo'yicha dasturlar yo'lga qo'yilmoqda. Bu o'zaro til o'rganish jarayoni ta'lim

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 = 5.073 Volume-3, Issue-10

integratsiyasini yanada chuqurlashtiradi. Demak, ta'lim nafaqat inson kapitalini rivojlantirish vositasi, balki turkiy davlatlar integratsiyasida umumiy tarixiy meros, qadriyat va maqsadlarni uyg'unlashtiruvchi kuch sifatida namoyon bo'ladi. So'nggi yillarda turkiy davlatlar o'rtasida ta'lim sohasidagi hamkorlik jadal rivojlanmoqda. Bu jarayon, avvalo, Turkiy davlatlar tashkiloti, TURKSOY kabi mintaqaviy tuzilmalar doirasida amalga oshirilayotgan qo'shma loyihalar orqali namoyon bo'lmoqda. Bugungi kunda Ozarbayjon, Qozog'iston, Qirg'iziston, Turkiya va O'zbekiston o'rtasida o'quv dasturlarini uyg'unlashtirish, talaba va o'qituvchilar almashinuvini yo'lga qo'yish, qo'shma ilmiy konferensiyalar va seminarlarda ishtirok etish an'anaga aylangan. Masalan, turkiy davlatlar o'rtasida imzolangan qo'shma ta'limiy memorandumlar asosida yuzlab talabalar xorijiy universitetlarda tahsil olish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Shuningdek, turkiy dunyo universitetlari assotsiatsiyasining tashkil etilishi, qo'shma ilmiy loyihalar va grant dasturlarining yo'lga qo'yilishi ilm-fan va ta'limda yangi imkoniyatlarni yuzaga keltirmoqda. Bu borada akademik mobillik, qo'shma magistratura va doktorantura dasturlarining ahamiyati beqiyosdir. Bundan tashqari, raqamli ta'lim platformalari va onlayn kurslar orqali turkiy davlatlar yoshlari bir xil bilim olish imkoniyatiga ega bo'layotgani ham zamonaviy integratsiyaning muhim bosqichi hisoblanadi. Masalan, ayrim universitetlarda turkiy tillarda onlayn darslar, qo'shma elektron kutubxonalar va masofaviy ta'lim dasturlari joriy qilinmoqda. Umuman olganda, ta'lim sohasidagi bunday hamkorlik nafaqat ilmiy salohiyatni oshiradi, balki yosh avlodning turkiy qadriyatlarga sodiqligini mustahkamlash va mintaqaviy integratsiyani jadallashtirishga xizmat qiladi. Turkiy tillar o'zaro yaqin bo'lishiga qaramay, ularning fonetik, leksik va grammatik farqlari ta'limiy jarayonlarda qiyinchilik tug'diradi. Aksariyat hollarda ingliz yoki rus tili asosiy ilmiy muloqot vositasi sifatida qo'llanmoqda, bu esa turkiy tillarda ilmiy hamkorlikni cheklaydi. Shu bilan birga, umumturkiy ilmiy terminologiyani shakllantirish borasida yetarli tashabbuslar amalga oshirilmayapti. Har bir davlat o'zining milliy ta'lim modeli va standartlariga ega. Bu esa diplomlarning o'zaro tan olinishi, o'quv dasturlarining uyg'unlashuvi va qo'shma loyihalarning samaradorligiga to'sqinlik qiladi. Masalan, ayrim turkiy davlatlarda 12 yillik umumiy ta'lim joriy etilgan bo'lsa, boshqalarida bu tizim 11 yilga asoslangan. Umuman olganda, ta'limiy integratsiya jarayonidagi muammolar murakkab va ko'p qirrali bo'lib, ularni bosqichma-bosqich hal qilish zarur. Til birligini mustahkamlash, ta'lim tizimlarini

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 = 5.073 Volume-3, Issue-10

uyg'unlashtirish, qo'shma moliyaviy mexanizmlarni yaratish va siyosiy irodani kuchaytirish bu jarayonni yanada samarali qilish uchun muhim shart hisoblanadi. Turkiy davlatlar o'rtasidagi ta'limiy integratsiya jarayoni qator muammolarga qaramay, ulkan imkoniyatlarga ega. Turkiy davlatlar qo'shma onlayn platformalar, elektron kutubxonalar va masofaviy ta'lim dasturlari orqali bir-biriga yanada yaqinlashishi mumkin. Talabalar va o'qituvchilarning erkin almashinuvini yo'lga qo'yish, qo'shma magistratura va doktorantura dasturlarini joriy etish orqali turkiy davlatlarda yagona ilmiy-ta'limiy makonni shakllantirish mumkin. Bu jarayon nafaqat bilim berish samaradorligini oshiradi, balki kelajak avlod ongida yagona turkiy dunyo konsepsiyasini shakllantirishga yordam beradi. Ilmiy-tadqiqot hamkorligi. Qo'shma ilmiy markazlar, laboratoriyalar va grant dasturlarini tashkil etish turkiy davlatlarning innovatsion salohiyatini kuchaytiradi. Yoshlar siyosati va madaniy almashinuv. Talabalar forumi, turkiy yoshlarga mo'ljallangan stipendiya dasturlari, qo'shma yozgi maktablar va madaniy tadbirlar yoshlar orasida birdamlikni kuchaytiradi. Ta'lim sohasi bu borada eng samarali vositalardan biri hisoblanadi. Umuman olganda, turkiy davlatlarning ta'lim sohasidagi hamkorligi nafaqat integratsiya jarayonlarini jadallashtiradi, balki mintaqaning global ilmiy va ta'limiy salohiyatini yuksaltirish uchun strategik omil bo'lib xizmat qiladi. Turkiy davlatlar o'rtasidagi integratsiya jarayonida ta'limning o'rni beqiyosdir. Ta'lim sohasi nafaqat bilim va ko'nikmalarni rivojlantiradi, balki xalqlar o'rtasida umumiy qadriyatlarni mustahkamlaydi, madaniy yaqinlikni kuchaytiradi va mintaqaviy birdamlikka xizmat qiladi. Akademik almashinuv orqali malakali kadrlar tayyorlash. Yangi texnologiya va innovatsion ta'lim metodlarini joriy etish. Xalqaro ilmiy hamkorlikni kengaytirish. Madaniy diplomatiya orqali xalqaro imidjni yuksaltirish. Investitsiyalarni jalb etishda ta'limiy hamkorlikdan "yumshoq kuch" sifatida foydalanish. Turkiy davlatlar integratsiyasida ta'lim sohasi strategik ahamiyatga ega bo'lib, yagona alifbo, qo'shma dasturlar, til o'rganish tashabbuslari, Vengriya kabi sheriklarning ishtiroki hamda kadrlar migratsiyasi orqali xalqaro hamkorlikni chuqurlashtirmoqda. O'zbekiston uchun bu jarayon ta'lim sifatini oshirish, xalqaro imidjini mustahkamlash va iqtisodiy rivojlanishni jadallashtirishning muhim vositasi bo'lib xizmat qiladi. Bugungi kunda turkiy davlatlar o'rtasida talaba va o'qituvchilar almashinuvi, qo'shma ilmiy loyihalar, raqamli ta'lim platformalari va madaniy-ta'limiy tashabbuslar yo'lga qo'yilmoqda. Bu esa integratsiya jarayonining yangi bosqichga ko'tarilishiga zamin

yaratmoqda. Shu bilan birga, til, ta'lim tizimlari o'rtasidagi farqlar va moliyaviy cheklovlar kabi muammolarni bartaraf etish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov, I. A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Yunus Emre Institute. Annual Report on Turkish Language Education Abroad. Ankara, 2020.
3. Nazarbayev, N. A. Tarixiy xotirasiz kelajak yo'q. Olmaota: Rauan, 1999.
4. UNESCO. Education for International Understanding, Cooperation and Peace. Paris: UNESCO Publishing, 2019.
5. Organization of Turkic States. Educational Cooperation Programs. Official Reports, Ankara, 2022.
6. TURKSOY. Annual Report on Cultural and Educational Initiatives. Ankara, 2021.
- 7 Hungarian Ministry of Foreign Affairs. Stipendium Hungaricum Scholarship Programme. Budapest, 2021.
8. UNESCO. Education for International Understanding, Cooperation and Peace. Paris: UNESCO Publishing, 2019.
9. Organization of Turkic States. Educational Cooperation Programs. Official Reports, Ankara, 2022.